

'Urve b. el-Verd (nşr. Muhammed b. Şeneb, Kahire 1923; Cezayir-Paris 1926; nşr. Abdülmüîn el-Mülevvahî, Dimaşk 1966; nşr. Recf el-Esmer, Beyrut 1994); *Dîvânü Kays b. el-Hatîm* (nşr. Nâsîrüddin el-Esed, Kahire 1962); *Dîvânü'n-Nâbîga ez-Zübÿânî* (nşr. Şükrî Faysal, Beyrut 1968; nşr. Muhammed Tâhir b. Âşûr, Tunus 1976); *Dîvânü Tarafe* (nşr. Ahmed b. Emîn eş-Şinkitî, Kazan 1909); *Dîvânü'l-Hansâ'* (nşr. Luvîs Şeyho, Beyrut 1305/1888). İbnü's-Sikkît, sahâbî Abbas b. Mirdâs'ın divanını da tertip etmiş, ancak eser günümüze kadar gelmemiştir.

Müellifin kaynaklarda adı geçen diğer eserleri de şunlardır: *el-Beyân, ed-Du'â, Ebyâtü'l-me'ânî, el-Ecnâs, el-Emsûl, es-Serc ve'l-licâm, Serikâtü's-şu'arâ'* ve *me'ttefekû'aleyh, Tabakâtü's-şu'arâ', el-Ensâb, el-Envâ, el-Eşvât, el-Eyyâm ve'l-leyâlî, Fa'ale ve e'ale, el-Fark, Gâribü'l-Kur'ân, Halku'l-insân, el-Haşerât, el-İbil, Me'ânî's-şî'r, Me'ânî's-şî'r el-Kebîr, Me'ânî's-şî'r eş-şâgîr, el-Müşennâ ve'l-mübennâ ve'l-mükennâ, el-Müzekker ve'l-müennes, en-Nebât ve's-şecer, en-Nevâdir, et-Taşgîr, et-Tevsî'a fi kelâmi'l-Arab, el-Vühûş* (bu eserler için bk. *el-Hurûf [Selâsetü kütüb içinde, nşr. Ramazan Abdüttevâb], s. 66-77).*

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü's-Sikkît, *el-Hurûf [Selâsetü kütüb içinde, nşr. Ramazan Abdüttevâb], Kahire 1402/1982, s. 49-113; a.e.: el-Hurûf [letî yütekellemü bihâfi gayri meud'ihâ (nşr. Ramazan Abdüttevâb, Havliyyâtü Câmî'ati 'Ayni's-şems külliyyeti'l-âdâb içinde), XII, Kahire 1969, s. 129-192; Ebû't-Tayyib el-Lugavî, Merâtibü'n-nahvüyyîn (nşr. Muhammed Ebû'l-Fazl), Kahire 1375/1955, s. 95-96; İbnü'n-Nedîm, el-Fihrist, s. 72-73; Hatîb, Târîhu Bağdâd, XIV, 273-274; İbn Hayr, Fehrese, s. 343, 381-382, 474; Kemâleddin el-Enbârî, Nüzhetü'l-elibbâ' (nşr. İbrâhim es-Sâmerrâî), Zerkâ (Ürdün) 1405/1985, s. 138-140; Yâkût, Mu'cemü'l-üdebâ', XX, 50-52; İbnü'l-Kıftî, İnbâhü'r-ruvât, IV, 56-63; İbn Hallikân, Vefeyât, VI, 395-401; Süyûtî, Buğyetü'l-vu'ât, II, 349; Brockelmann, GAL, I, 117; Suppl., I, 45; Sezgin, GAS, VIII, 129-240; IX, 137-138; Muhyiddin Tevfik İbrâhim, İbnü's-Sikkît el-Lugavî, Bağdad 1969; Hasan Akarsu, İbnü's-Sikkît Ebû Yûsuf b. İshâk, Hayatı, Şahsiyeti (İl-sans tezi, İstanbul 1970), İÜ Ed. Fak.; F. Krenkow, "Tuful al-Ganevi, a Poem from the Asma'iyyât in the Recension and with the Comments of Ibn as-Sikkît", JRAS (1907), s. 815-877; Muhammed Receb el-Beyyûmî, "Âlim cerî yesteşhid", ME, XXXIV (1962), s. 177-182; Muhammed Sâlih el-Tikrîfî, "İbnü's-Sîrâfî ve Kitâbü İş-lâhi'l-mantik", MMLr., XXXV/3 (1984), s. 238-256; Moh. Ben Cheneb, "İbnüssikkît", İA, V/2, s. 874; "İbn al-Sikkît", EI² (İng.), III, 940-941; Ramazan Abdüttevâb, "İşlâhu'l-mantik", Tî, VIII, 1-18, Kahire; İnnâyetullah Fâtihî Nijâd, "İbn Sikkît", DMBİ, III, 698.*

NASUHİ ÜNAL KARAARSLAN

İBNÜ'S-SUKÂİ

(ابن الصقاعي)

Fazlullah b. Ebi'l-Fahr el-Muvaffak
el-Kâtib en-Nasrânî
(ö. 726/1326)

Hristiyan tarihçi ve kâtip.

Muhtemelen 626 (1229) yılında Dimaşk'ta doğdu. Memlûk Devleti'nin Dimaşk divanlarında çalıştı. Dîvânü'l-mürteceât, Dîvânü'l-mevâris ve Dîvânü'l-birr'de kâtip olarak görev yaptı. Daha sonra devlet hizmetinden ayrılarak kendini ilmi çalışmalara veren İbnü's-Sukâî Dimaşk'ta öldü. Güvenilir, zeki ve kültürlü bir hristiyan olan İbnü's-Sukâî'nin Tevrat ve İncil'i ezberlediği, dört İncil'i tek bir kitap haline getirerek aralarındaki farkları ve ortak yönleri gösterdiği, ayrıca bu eseri Latince, Süryânîce ve İbrânîce gibi dillere çevirdiği rivayet edilir.

İbnü's-Sukâî'nin günümüze ulaşan *Tâli Kitâbi Vefeyâtü'l-a'yân* adlı eseri, İbn Hallikân'ın *Vefeyâtü'l-a'yân*'ının zeyli olup 658-725 (1260-1325) yılları arasında ölen kişilerin biyografilerini ihtiva eder. İbnü's-Sukâî, müslümanların geliştirdikleri vefeyât türünde kitap yazan ilk hristiyan müellif olarak bilinir. Bölgede yaşayan hristiyanların Haçlılar ve Moğollar'la iş birliği yaptığı ve bunun sonucu olarak müslüman-hristiyan ilişkilerinin gerginleştiği bir dönemde yaşayan İbnü's-Sukâî eserinde ihtiyatlı bir üslup kullanmış, oldukça tarafsız davranmakla beraber hristiyanların biyografilerini daha uzun tutmuştur. Müslüman tarihçilerin lânetle andığı Moğollar hakkında lehte ve aleyhte bir yorum yapmamıştır. Müellifin Ebû Şâme el-Makdisî, İbn Abdüzzâhir, İbnü'l-Adîm ve İbn Şeddâd ile hristiyan tarihçi Mekîn b. Amîd'in kitaplarından istifade ederek hazırladığı eser, Memlûk Devleti'nin Dimaşk'taki yönetimi hakkında önemli bilgiler içerir. Dimaşk'taki Memlûk devlet adamlarının yolsuzluk ve suistimallerinden bahseden tek müellif olan İbnü's-Sukâî, eserde Memlûkler dönemi hakkında şahsî gözlemlerine dayalı orijinal bilgilerin yanı sıra gayri müslim azınlıklar, siyasi ve iktisadî durum, Moğollar'la yapılan ticaret, devlet teşkilâtı, casusluk faaliyetlerine dair bilgiler vermiştir. Safedî gibi daha sonraki müellifler tarafından kaynak olarak kullanılan eserin Paris Bibliothèque Nationale'de mevcut nüshası Jacqueline Sublet tarafından Fransızca

tercümesiyle birlikte neşredilmiştir (Dimaşk 1974). İbnü's-Sukâî'nin kaynaklarda adı geçen eserleri de şunlardır: *Zeylû Târîhi'l-Mekîn b. el-Amîd, Muhtasarü Vefeyâtü'l-a'yân ve Vefeyâtü'l-mu'tribîn.*

BİBLİYOGRAFYA :

İbnü's-Sukâî, *Tâli Kitâbi Vefeyâtü'l-a'yân* (nşr. ve trc. Jacqueline Sublet), Dimaşk 1974, neşreden giriş, s. XI-XXX; İbn Hacer, *ed-Dürerü'l-kâmine*, Kahire 1966, III, 316; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VI, 75; Brockelmann, GAL, I, 400; Abbas el-Azzâvî, *et-Ta'rîf bi'l-mü'errihîn ft 'ahdi'l-Moğol ve't-Türkmân*, Bağdad 1376/1957, I, 99-100; Selâhaddin el-Müneccid, *Mu'cemü'l-mü'errihîne'd-Dimaşkiyyîn*, Beyrut 1398/1978, s. 134-135; C. Zeydân, *Âdâb*, III, 169; Zirikî, *el-A'âm* (Fethullah), V, 153; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, Beyrut 1414/1993, II, 626-627; Şâkir Mustafa, *et-Târîhu'l-Arabî ve'l-mü'errihîn*, Beyrut 1993, IV, 38-39; Ramazan Şeyen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*, İstanbul 1998, s. 178; Yûsuf Rahimlî, "İbn Suķâ'î", DMBİ, IV, 113-115; Jacqueline Sublet, "İbn al-Suķâ'î", *EI² Suppl.* (İng.), s. 400.

ASRI ÇUBUKÇU

İBNÜ'S-SÜRİ

(ابن السورى)

Ebû Mansûr Reşîdüddîn
b. Ebi'l-Fazl b. Alî es-Sürî
(ö. 639/1242)

Botanikçi ve hekim.

Tanınmış bir ailenin çocuğu olarak Sûr şehrinde doğdu (573/1177) ve öğreniminin önemli bir kısmını orada gördü. Dimaşk'ta Muvaffakuddin Abdülâzîz es-Sülemî ve Abdülâtif el-Bağdâdî'den tıp tahsil ettikten sonra iki yıl Kudûs'teki hastahanedede hekimlik yaptı. Burada ayrıca basit ilâçlar alanında otorite sayılan Ebû'l-Abbas el-Ceyyânî ile tanışıp dost oldu ve tecrübelerinden önemli ölçüde yararlandı. Botanik alanında araştırma yapma zevkini Ceyyânî'den aldığı sanılmaktadır. Eyyûbî hânedanından el-Melikü'l-Âdil Ebû Bekir b. Eyyûb 612 (1215) yılında Mısır'a giderken Kudûs'e uğradı ve İbnü's-Sürî'yi özel hekimi olarak beraberinde götürdü. Onun ölümü üzerine oğlu el-Melikü'l-Muazzam İsâ'nın hizmetine giren İbnü's-Sürî hayatının en parlak günlerini bu dönemde yaşadı. Bu sıralarda Dimyat önlerinde Haçlılar'la yapılan savaşlara katılarak yaralıları tedavi ettiği bilinmektedir. Emîr İsâ'nın arkasından yerine geçen oğlu el-Melikü'n-Nâsır Dâvûd, kendisine devlet bütçesinden bağlanan maaşın devamına karar verdi ve onu hekimbaşılık görevine